

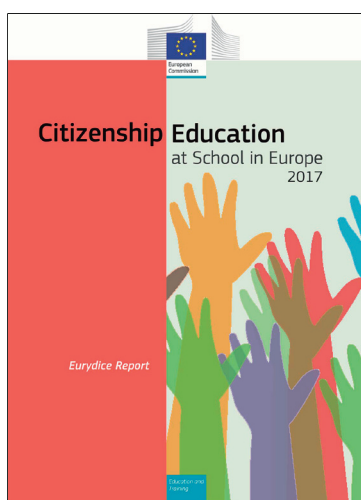
Eiropas
Komisija

Kas ir *Eurydice*?

Eurydice tīkla uzdevums ir izprast un izskaidrot Eiropas dažādo izglītības sistēmu organizāciju un darbību. Tīkls piedāvā valstu izglītības sistēmu aprakstus, salīdzinošus apskatus par konkrētām izglītības tēmām, izglītības rādītājus un statistiku. Visas *Eurydice* publikācijas bez maksas ir pieejamas *Eurydice* tīmekļa vietnē vai drukātā veidā pēc pieprasījuma. *Eurydice* darba mērķis ir veicināt izpratni, sadarbību, uzticību un mobilitāti Eiropas un plašākā starptautiskā mērogā. Tīklu veido Eiropas valstu nacionālās nodaļas, un to koordinē ES Izglītības, audiovizuālās jomas un kultūras izpildaģentūra. Vairāk informācijas par *Eurydice* skatīt vietnē <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>.

Eurydice galveno faktu buklets

Pilsoniskā izglītība Eiropas skolās, 2017

Pēdējos gados aizvien vairāk tiek apdraudētas tādas pamatvērtības kā miers, līdztiesība un cilvēktiesības, tāpēc liela uzmanība tiek pievērsta pilsoniskās izglītības veicināšanai un vairākās valstīs ir mainītas šīs mācību jomas oficiālās vadlīnijas. Bet kas ir pilsoniskā izglītība? Kā to māca? Vai tas ir atsevišķs, pilntiesīgs mācību priekšmets? Kā skolēnus tajā vērtēt? Kā pilsoniskās prasmes tiek attīstītas praktiski ārpusklases pasākumos? Kādu apmācību un atbalstu saņem skolotāji?

Ziņojumā „Pilsoniskā izglītība Eiropas skolās, 2017” ir sniegtas atbildes gan uz šiem, gan citiem jautājumiem, kā arī ir iekļauts salīdzinošs pārskats par pilsoniskās izglītības īstenošanu Eiropā. Ziņojums aptver 28 Eiropas Savienības dalībvalstis, kā arī Bosniju un Hercegovinu, Bijušo Dienvidslāvijas Maķedonijas Republiku, Islandi, Lihtenšteinu, Melnkalni, Norvēģiju, Serbiju, Šveici un Turciju.

Ziņojuma pamatā galvenokārt ir kvalitatīvie dati, kas balstīti uz spēkā esošajiem noteikumiem un rekomendācijām par pilsonisko izglītību publiskā sektora skolās, un tas aptver vispārējo izglītību un skolās īstenotās sākotnējās profesionālās izglītības programmas. Galvenā uzmanība ir pievērsta četrām jomām: izglītības saturam; mācībām un dalībai; skolēnu un skolu vērtēšanai; pedagoģiskajai izglītībai, profesionālajai pilnveidei un atbalstam. Katru nodaļu papildina noteiktas valsts gadījuma izpēte.

Šajā „*Eurydice* galveno faktu bukletā” ir atspoguļotas dažas no svarīgākajām šī ziņojuma atziņām.

Pilns ziņojums

Pilsoniskā izglītība Eiropas skolās, 2017 angļu valodā ir pieejams *Eurydice* tīmekļa vietnē <http://ec.europa.eu/eurydice>.

Drukāti ziņojuma eksemplāri

angļu valodā ir pieejami pēc pieprasījuma: eacea-eurydice@ec.europa.eu.

Kontakti

Wim Vansteenkiste
Komunikācija un publikācijas
+32 2 299 50 58

Pilsoniskā izglītība ir ne tikai zināšanas par politiku – tās mērķis ir attīstīt demokrātiskās, sociālās, kā arī personiskās un starppersoniskās kompetences

Pretstatā novecojušajam uzskatam, ka pilsoniskās izglītības loma aprobežojas ar zināšanu sniegšanu par politiskajām institūcijām un procesiem, mūsdienu pilsoniskā izglītība Eiropā ir ambiciozāka un aptver vairākus aspektus. Formulējot izglītības satura mērķus, izglītības pārvaldes iestādes cenšas veicināt tādu kompetenču attīstību, kuras ir saistītas ar efektīvu un konstruktīvu mijiedarbību (ieskaitot personīgo attīstību), kritisko domāšanu, kā arī sociāli atbildīgu un demokrātisku rīcību.

Dažādās izglītības pakāpēs skolēni apgūst dažādas kompetences. Sākumskolas izglītībā galvenokārt tiek veicināta personīgā attīstība un starppersonisko

kompetenču pilnveide. Abos vidējās izglītības posmos mazāk tiek mācīta efektīva un konstruktīva mijiedarbība ar citiem, bet vairāk – sociāli atbildīga rīcība. Demokrātiska rīcība galvenokārt tiek mācīta vidējās izglītības otrajā posmā, bet ar kritisko domāšanu saistītajām kompetencēm lielāka uzmanība tiek pievērsta vidējās izglītības pirmajā posmā.

Specifiskāko kompetenču mācīšana dažādās valstīs atšķiras; interesanti, ka tikai dažās valstīs tiek uzsvērtā skolēnu spēja pielāgoties mainīgiem apstākļiem un tikai atsevišķās valstīs tiek veicināta mijiedarbība ar politiskās pārvaldes institūcijām.

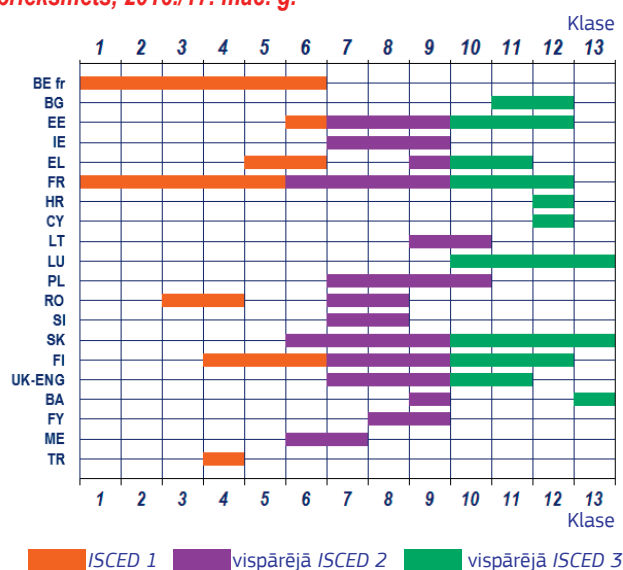
Gandrīz visās valstīs sākumskolas izglītībā un abos vidējās izglītības posmos skolēni apgūst pilsonisko izglītību

Attiecībā uz starpnozaru izglītības jomām – uzņēmējdarbību, radošumu vai pilsoniskumu – ir jādama, kā nostiprināt to statusu salīdzinājumā ar tradicionālajiem skolas mācību priekšmetiem. Pilsoniskā izglītība tiek vispārēji sekmēta un tās mācīšana ir obligāta visās vispārējās izglītības pakāpēs gandrīz visās Eiropas valstīs (kaut arī ne visās klasēs), tomēr tās statuss un vieta dažādu valstu izglītības saturā atšķiras. Saskaņā ar valsts izglītības satura norādēm skolēniem šis priekšmets tiek mācīts vienā no trim galvenajiem veidiem, kas bieži tiek kombinēti: tas var būt atsevišķs mācību priekšmets; šī tēma var būt integrēta plašākos priekšmetos vai mācību jomās, piemēram, sociālajās zinībās vai valodu apgūvē; tas var būt starppriekšmetu mērķis, kura sasniegšanā ir iesaistīti visi skolotāji. Lielākajā daļā izglītības sistēmu tiek izmantotas divas pēdējās pieejas, un vairāk nekā 30 no 42 aplūkotajām izglītības sistēmām viena no tām tiek izmantota visās vispārējās izglītības pakāpēs. Savukārt tikai 20 izglītības sistēmās pilsoniskā izglītība vispārējā izglītībā tiek mācīta kā atsevišķs obligātais mācību priekšmets, un tā mācīšanas laiks dažādās valstīs ievērojami atšķiras.

Mācību gadu skaits, kad tiek mācīts šis obligātais priekšmets, sniedzas no 1 līdz 12 gadiem. Trīspadsmit izglītības sistēmās šāds atsevišķs obligātais mācību priekšmets tiek mācīts tikai vidējā izglītībā. Turpretim

Francijā, Igaunijā un Somijā tas tiek pastāvīgi mācīts visā vispārējās izglītības ieguves laikā, sākot ar sākumskolas izglītību (elastīgums šajā ziņā parādās vidējās izglītības otrajā posmā). Arī Grieķijā un Rumānijā sākumskolas izglītībā un abos vidējās izglītības posmos ir šāds atsevišķs obligātais mācību priekšmets, bet tas netiek mācīts pastāvīgi.

Pilsoniskā izglītība kā atsevišķs obligātais mācību priekšmets, 2016./17. māc. g.

Avots: Eurydice

Skolā īstenotā sākotnējā profesionālajā izglītībā un apmācībā pilsoniskajai izglītībai tiek pievērsts mazāk uzmanības nekā vispārējā izglītībā

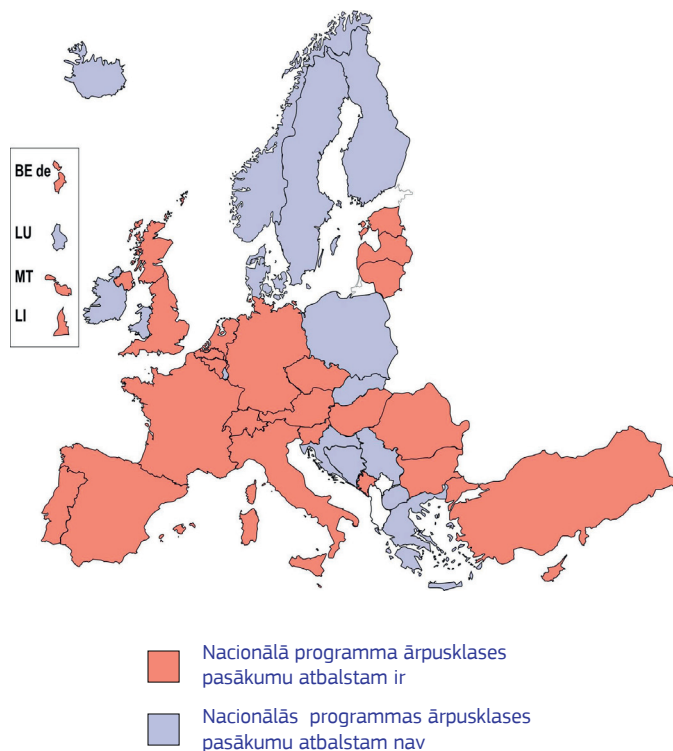
Atšķirības starp pilsoniskās izglītības mācīšanu abos izglītības ieguves ceļos var atspoguļoties valsts izglītības satura norādēs, vadlīnijās skolotājiem un iespējā piedalīties skolas pārvaldībā. Trešdaļā izglītības sistēmu tajās valsts izglītības satura norādēs, kuras attiecas uz skolā īstenotu sākotnējo profesionālo izglītību un apmācību (SPIA), pilsoniskā izglītība tiek uzsvērtā mazāk. Atšķirības starp vispārējo izglītību un SPIA izpaužas, piemēram, tā, ka SPIA audzēkņiem māca mazāk tādu priekšmetu, kuros ir integrēti pilsoniskās izglītības komponenti, vai arī atsevišķi pilsoniskās izglītības priekšmeti viņiem netiek piedāvāti. Tikai pusē izglītības sistēmu tiek nodrošinātas vadlīnijas, kas palīdz skolotājiem mācīt pilsonisko izglītību skolā īstenotā SPIA, turpretim vispārējās izglītības skolotājiem šāds atbalsts tiek nodrošināts aptuveni divās trešdaļās valstu.

Visbeidzot, atšķiras arī SPIA un vispārējās izglītības vidusskolu skolēnu un viņu vecāku iespējas iegūt praktisko pieredzi, demokrātiski piedaloties skolas pārvaldībā. Attiecībā uz abiem vispārējās vidējās izglītības posmiem rekomendācijas par skolēnu padomi un vecāku pārstāvību skolas pārvaldes institūcijās ir pieņemtas gandrīz visās izglītības sistēmās. Turpretim attiecībā uz skolā īstenoto SPIA rekomendācijas gan par skolēnu, gan vecāku līdzdalību tiek sniegtas tikai 30 izglītības sistēmās.

Lielākajā daļā valstu tiek piedāvātas iespējas mācīties ārpusklases pasākumos

Liela loma pilsonisko kompetenču attīstībā ir ārpusklases pasākumiem. Tie izglītības ieguvējiem ļauj piedalīties pašu izvēlētās aktivitātēs, izpētīt dažādas tēmas un mācīties citos apstākļos, tādos kā sports, demokrātiskā un politiskā dzīve, brīvprātīgais darbs, vides aizsardzības aktivitātes, starptautiskā sadarbība vai māksla un kultūra. 29 Eiropas valstīs ir pieņemtas augstākā līmeņa rekomendācijas par ārpusklases pasākumiem saistībā ar pilsonisko izglītību, un visbiežāk tās attiecas uz abiem vidējās izglītības posmiem. Visbiežāk tiek rekomendētas vides aizsardzības aktivitātes, kā arī pasākumi, kas veicina izpratni par politisko dzīvi. Savukārt vismazāk tiek rekomendēti brīvprātīgais darbs, it īpaši sākumskolas izglītībā un vidējās izglītības pirmajā posmā. Lielākā daļa valstu (27) tieši atbalsta arī tādas nacionālās ārpusklases pasākumu programmas, kas ir saistītas ar pilsonisko izglītību. Valstīs tiek izmantotas dažādas pieejas, piemēram, debašu tīkli Vācijā, jauniešu rosināšana uz darbību saistībā ar programmu „Jauniešu garantijas” Igaunijā, kā arī Nacionālais pilsoņu dienests Apvienotajā Karalistē (Anglijā un Ziemeļīrijā). Ir vispārēji atzīts, ka pilsoniskās izglītības ārpusklases pasākumiem ir liela ietekme uz izglītības ieguvējiem, un ir svarīgi nodrošināt, lai viņiem šādas iespējas būtu visās izglītības pakāpēs.

Nacionālās programmas ārpusklases pasākumu atbalstam, 2016./17. māc. g

Avots: Eurydice

Pusē valstu vispārējās izglītības laikā tiek veikta standartizēta vērtēšana

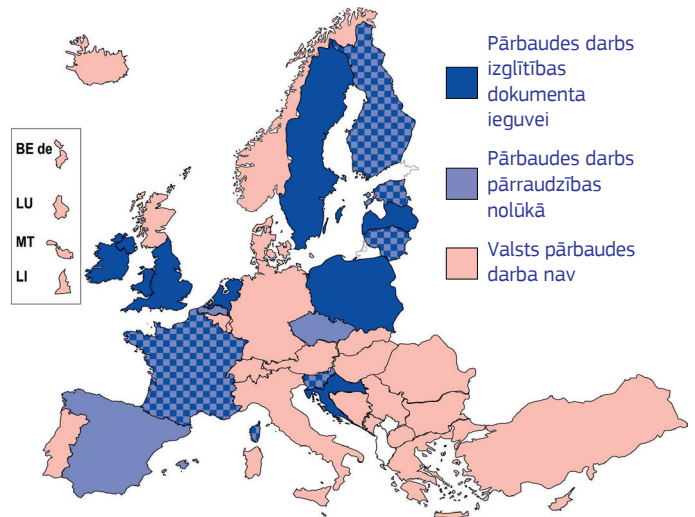
Pētījumi apliecina, ka skolēnu vērtēšana pilsoniskās izglītības jomā ir īpaši grūts uzdevums. Skolotājiem, kas māca pilsonisko izglītību, tiek sniegts vairāku veidu atbalsts.

Nacionālās vadlīnijas par stundu darba vērtēšanu ir pieņemtas 26 izglītības sistēmās. Šajās vadlīnijās parasti tiek veicinātas gan tradicionālās vērtēšanas metodes, piemēram, jautājumu anketas ar atbilžu variantiem, gan alternatīvas metodes, piemēram, projekta darbu vērtēšana, pašvērtēšana vai līdzinieku vērtēšana.

Septiņpadsmit izglītības sistēmās tiek organizēts valsts pārbaudes darbs atsevišķos pilsoniskās izglītības priekšmetos vai priekšmetos, kuros kaut kādā formā ir iekļauta pilsoniskā izglītība. Šie pārbaudes darbi parasti ir paredzēti, lai, balstoties uz to rezultātiem, varētu pieņemt formālu lēmumu par skolēnu tālākvirzību (14 izglītības sistēmās), bet mazāk, lai vērtētu izglītības sistēmu kopumā un/vai atsevišķas skolas nolūkā uzlabot mācīšanu un mācīšanos (8 izglītības sistēmās). Francijā, Īrijā (līdz 2016./17. māc. g.), Latvijā, Polijā un Zviedrijā

kaut kādā posmā visiem skolēniem ir obligāti jākārt standartizēts eksāmens pilsoniskajā izglītībā; pārējās valstīs šādu eksāmenu var kārtot pēc izvēles.

Valsts pārbaudes darbs pilsoniskajā izglītībā vispārējās izglītības ieguves laikā, 2016./17. māc. g.

Avots: Eurydice

Kaut arī skolotāju un skolu direktoru izglītošana pilsoniskās izglītības jomā ir uzlabojusies, Eiropas valstu politika šajā jomā aizvien vēl būtiski atšķiras

Piecās Eiropas izglītības sistēmās – Beļģijā (franču kopienā), Īrijā, Luksemburgā, Nīderlandē un Apvienotajā Karalistē (Anglijā) – topošajiem skolotājiem tiek piedāvāta iespēja sākotnējās pedagoģiskās izglītības (SPI) ieguves laikā specializēties pilsoniskajā izglītībā. Kopš 2017. gada rudens tas attiecas arī uz Dāniju. Septiņās citās valstīs (Čehijā, Igaunijā, Latvijā, Lietuvā, Austrijā, Polijā un Slovākijā) pedagoģijas studenti var kļūt par vairāku priekšmetu skolotājiem, t. i., par pilsoniskās izglītības un viena vai divu citu mācību priekšmetu skolotājiem.

Deviņās izglītības sistēmās (Beļģijas vācu kopienā, Dānijā, Vācijā, Spānijā, Francijā, Ungārijā, Nīderlandē, Apvienotajā Karalistē (Velsā) un Norvēģijā) noteiktas ar pilsonisko izglītību saistītas kompetences ir jāapgūst visiem topošajiem sākumskolas izglītības un/vai abu vidējās izglītības posmu skolotājiem. Desmit citās izglītības sistēmās tiek sekmēta vispārēju pedagoģisko

kompetenču apguve; tās nav tieši saistītas ar pilsonisko izglītību, bet ir būtiskas, lai varētu to mācīt.

Tomēr 17 izglītības sistēmās vēl joprojām nav ne noteikumu, ne rekomendāciju par topošo skolotāju pilsoniskās izglītības kompetenču attīstīšanu SPI ieguves laikā, līdz ar to šis jautājums ir atstāts augstākās izglītības iestāžu ziņā.

Attiecībā uz pastāvīgu profesionālo pilnveidi (PPP) pilsoniskās izglītības jomā 27 Eiropas izglītības sistēmās augstākās pārvaldes iestādes organizē vai atbalsta šādas aktivitātes skolotājiem. Turpretim tikai 14 Eiropas valstīs (Bulgārijā, Igaunijā, Īrijā, Spānijā, Francijā, Horvātijā, Itālijā, Kiprā, Latvijā, Lietuvā, Nīderlandē, Austrijā, Polijā un Slovākijā) augstākās izglītības pārvaldes iestādes organizē vai atbalsta tādas PPP aktivitātes šajā jomā, kuras ir īpaši paredzētas skolu direktoriem.

Pilns ziņojums „Pilsoniskā izglītība Eiropas skolās, 2017” angļu valodā pieejams Eurydice tīmekļa vietnē <http://ec.europa.eu/eurydice>.